

תצוה

וכו", שלכאורה אין בזה נפקותא להלכה (ואי משום שדרכו לסיים כל ספר מ- ספרי היד בדברי מוסר ומדות טובות - הרי סיום זה הוא לא מעניינים אלו), כי אם פירוש וביאור ב"דברי נביאים" (ש- מ"ש, "שמונים וחמשה איש נושא אפוד בד", אין הכוונה לכהנים גדולים וכו'), שלכאורה אין מקומו בספר היד?

בכסף משנה כאן: "כתב כן כי היכי דלא תיקשי לן היאך כתוב גבי אחימלך בן אחיטוב פ"ה כהנים חגורים אפוד בד". אבל אינו מובן [נוסף לזה שאין ענינו של הרמב"ם בספרו היד ליישב ולפרש פסוקים בנ"ך, הרי גם] - את"ל שכוונת הרמב"ם להתאים דבריו עם ה- כתובים (שאפוד בד הנוכח בדברי הנבי- אים אינו האפוד של כהן גדול) - הו"ל להביא ענין זה לעיל, בפרק שלפנ"ו, במקום שהמדובר הוא בפרטי דיני עשיית האפוד?⁷

א. בסוף הל' "כלי המקדש והעובדים בו"⁸ (בסיום הפרקים דבגדי כהונה)⁹ כותב הרמב"ם: זה שאתה מוצא בדברי נביאים שהכהנים היו חוגרין אפוד בד ("שמונים וחמשה איש נושא אפוד בד"), לא היו כהנים גדולים, שאין האפוד של כהן גדול אפוד בד. ואף הלויים היו חוג- רין אותו, שהרי שמואל הנביא לוי הי' ונאמר בו: נער חגור אפוד בד. אלא אפוד זה היו חוגרים אותו בני הנביאים ומי שהוא ראוי שתשרה עליו רוח ה- קודש להודיע כי הגיע זה למעלת כהן גדול שמדבר על פי האפוד והחושן ב- רוח הקודש.

וצריך להבין:

ספרו של הרמב"ם הוא פסקי דינים "הלכות הלכות" - א"כ למה כתב ה- רמב"ם בסיום הל' כלי המקדש, "זה ש- אתה מוצא בדברי נביאים שהכהנים היו חוגרין אפוד בד לא היו כהנים גדולים

(7) ראה רמב"ם סוף הל' תמורה ש"רוב דיני התורה אינן אלא . . . לתקן הדעות וליישר כל ה- מעשים".

(8) ש"א כב, יח.

(9) כי אף את"ל שלדעת הכס"מ מ"ש הרמב"ם בהקדמת חיבורו "אדם קורא בחושב"כ תחלה (ואח"כ קורא בזה כו') הכוונה לא רק לחמשה חומשי תורה אלא גם לנ"ך, הי' לכאורה רק מה שנוגע להלכות ופירוש המצות שבנ"ך, אבל לא לתרץ ולבאר פסוקי נ"ך.

(10) פ"ט.

(11) וגם: אז הו"ל להרמב"ם לתרץ השאלה בהפסוק "פ"ה כהנים הא . . . אין ממני שני כהנים גדולים כאחת" (כבירושלמי סנהדרין שם), וכמו שהביא בהל' כלי המקדש לפניו (פ"ד סה"ט).

(1) כ"ה השם המלא דהלכות אלו, ככהתחלת ספר היד. וכן בהכותרת לפני ההלכות.

(2) פ"ה ה"ג.

(3) ש"א כב, יח (הובא בכס"מ, כדלקמן).

(4) שם ב, יח.

(5) ראה ירושלמי סנהדרין (פ"ה ה"ב) "מלמד שהיו כולם ראויין להיות כהנים גדולים", וכנראה מפרש הרמב"ם בירושלמי שלפועל חגור אפוד בד. אבל ראה תרגום ש"א שם "דכשרין למלבש אפוד דבוק", ומשמע שבפועל לא לבשו אפוד בד, אלא ש"כולם ראויין לכהונה גדולה" (פי' רבינו ישעי' ש"א שם). וראה ראב"ע פרשתנו כה, ו' ומפרשים רבים פי' זה (הכתוב דשאי הנ"ל) שהיו ראויים לשאת אפוד". וראה לקמן הערה 36.

(6) לשון הרמב"ם בהקדמתו לספרו.

יסודי התורה¹⁵ ש, הנביא עומד . . להוֹ-
דיענו דברים העתידיים להיות בעולם . .
ואפילו צרכי יחיד מודיע לו, כשאל
שאבדה לו אבדה והלך לנביא להודיעו
מקומה". ולכן, בכדי שבנ"י ידעו מיהו
הנביא שאליו יפנו בצרכיהם, היו בני
הנביאים חוגרים אפוד בד, "להודיע כי
הגיע זה למעלת כהן גדול שמדבר . .
ברוח הקודש", שאז יוכלו כל ישראל
לשאל אצלו כו¹⁶.

וזהו ביאור המשך הענינים ברמב"ם
כאן:

לאחרי שמבאר פרטי דיני אורים ותו-

(15) פ"י ה"ג.

(16) לכאורה י"ל דנפק"מ לפועל גם לפני ביאת
המשיח (וראה לקמן ס"ז), דהרי גם לאחר הזמן
שנסתלקה רוח"ק מישאל כשמתו נביאים ה-
אחרונים חגי זכר"י מלאכי (יומא ט. ב. סוטה מה. ב.
ועוד) היו כמה הראיון לרוח"ק ונבואה כו'
[וראה אגרת תימן להרמב"ם בפ"י הכתוב (בלק
כג, כג) כעת יאמר ליעקב, שתחזור הנבואה
לישראל בשנת ארבעת אלפים תשע מאות שבעים
ושש לבריאה" (וראה תולדות האוה"ח להר"ר
מרגליות (פ"ג הערות כה, כו); הקדמתו לשר"ת מן
השמים, ושו"ן - דמפורש בכ"מ ברז"ל שהיתה
השראת רוח"ק כו' במשך הדורות). וראה בכל הנ"ל
לקו"ש חיד"ע 73 ואלק. ושו"נ. ושם שזה נוגע
להלכה בנוגע לבנין במה בזמן הזה. ע"ש. וראה
סה"ש תנש"א ח"ב ע' 788 ואלק]
- אם עליהם ללבוש אפוד בד (בגד מיוחד).
ואכ"מ.

גם אריכות לשון הרמב"ם כאן מורה
ברור שאין כוונתו (רק) לבאר שאפוד
בד הנזכר בדברי הנביאים אינו מהבגדי
כהונה (אפוד של כה"ג) - כי:

(א) לפ"ז שחידוש הלכה זו הוא ש-
אפוד בד אינו האפוד של כה"ג - למה
ממשך הרמב"ם לבאר דמה שבני הנבי-
אים חגרו אפוד בד הוא כדי "להודיע כי
הגיע זה למעלת כהן גדול", היינו הד-
גשה הפכית מתוכן ההלכה שאפוד בד
אינו שייך לאפוד כה"ג?¹⁷

(ב) הרמב"ם מביא ראיתו מזה ש"אף
הלויים היו חוגרין אותו שהרי שמואל
הנביא לוי ה' ונאמר בו נער חגור אפוד
בד" - לכאורה ה"ל להביא רא"י אלי-
מתא יותר, ממש"נ¹⁸ ודוד חגור אפוד בד,
שלא ה"י משבט לוי כלל (שזה מוכיח
עוד יותר שאין אפוד בד שייך לאפוד
של כהן גדול)¹⁹.

ב. ולכן נראה שאין כוונת הרמב"ם
(רק) לתרץ שאלה מ, דברי הנביאים", כי
אם לבאר ענין של הלכה:

מ"ש הרמב"ם, "אפוד בד . . היו חוג-
רים אותו בני הנביאים" - יש לומר, ש-
כוונתו בזה לומר שיש (גדר של) הלכה
על בני הנביאים (לחגור אפוד בד, ועי"ז)
"להודיע כי הגיע זה למעלת כהן גדול
שמדבר על פי האפוד והחושן ברוח
הקודש".

ויובן זה ע"פ מ"ש הרמב"ם בהלכות

(12) והול"ל (ע"ד שהעתיק בקרית ספר לה-
מבי"ט כאן), אפוד בד ה' חגור כל מי שה' ראוי
שתשרה עליו שכינה כדאשכחן בשמואל שה' חגור
אפוד בד".

(13) ש"ב ה. יד. ועד"ז דה"א טו, כו.

(14) והרי הרמב"ם אינו מפרש שה' כתונת בד
של כהן הדיוט, כפי הא' ברבינו ישע"י לש"א שם.

(*) בסהמ"צ להרמב"ם בסוף השרשים מבואר
דהנבואה היא רק בזמן הבית ולא בזמן הגלות (וראה
גם מו"נ ח"ב פל"ז; וזאת היא הסיבה העצמית
הקרוכה להפסק הנבואה בזמן הגלות בלי ספק
כלומר עצלות ועצבות כו'. וראה שם פל"ב, אבל
שם כוונתו לכאורה לנבואה באופן קבוע ותמידי
וכו'. או ששם מדבר בדרגא נעלית בנבואה ולא
רוח"ק וכיו"ב, ואכ"מ.

ששם נתבארו פרטי דיני הנבואה, דרכי הנבואה והנהגת הנביא וכו', וגם הענינים שהוא מודיע לבני ישראל (כנ"ל) – ומדוע כתבה הרמב"ם בהלכות כלי ה' מקדש ודיני כהונה?

ואע"פ שיש בלבישת האפוד בדמיון ללבישת אפוד דכהן גדול, ועד שזה מודיע ש"הגיע זה למעלת כהן גדול שמדבר . . ברוח הקודש" – הרי זה גופא דורש ביאור: מהו טעם ההכרח לקשר מעלת הנביא ומי שהוא ראוי שתשרה עליו רוח הקודש (ובמילא יכול להודיע "דברים העתידים להיות") עם מעלת הכהן גדול, שמדבר על פי האפוד והחושן ברוח הקודש?²¹

ויש לומר, שזהו בהתאם לשיטת הרמב"ם בגדרם של האורים ותומים, כדלקמן.

(21) עפ"י הרמב"ן ע"ת (שופטים יח, יג): וטעם תמים תהי' עם היא שנייחד לבנינו אליו לבדו ונאמין שהוא לבדו עושה כל והוא היודע אמתת כל עתיד וממנו לבדו נדרוש העתידות מנביאים או מאנשי חסידיו ר"ל אורים ותומים ולא נדרוש מהוברי שמים . . וזו מצות עשה כו' (וכ"ה בהשגות הרמב"ן לסהמ"צ בהוספות למ"ע מ"ע ח. וראה מג"צ שם בדעת הרמב"ם. וראה רמב"ן בסוף סהמ"צ שנסתפק אם השאלה באר"ת היא מצות עשה וצ"ל נמנית במנין המצות. ובמג"צ שם בסברת הרמב"ן נכונה שהשאלה באר"ת תהי' מן המצות הנוהגות לדורות כו') –

יש לבאר לכאורה מה שהרמב"ם כתב ע"ד לבישת האפוד בד בבני הנביאים כאן, אף שזה מודיע שהגיע, "למעלת כה"ג . . ברוה"ק", כי בהל' יסודות מדבר בעיקר בזה ש"מיסודי הדת שהאל מנבא את בני האדם" (רפ"ז שם) ומה שמודיעים להנביא (ראה רמב"ם שם ה"ז פ"ט ה"ב. ועוד). ואילו כאן בסוף הל' כלי המקדש שמדבר בענין אר"ת שדינו בשאלה דוקא, הרי נסתעף מזה גם לבישת אפוד בד בבניאים, שנוגע לדין שאלה אצל הנביאים, וכנ"ל בפנים ס"ב.

מיס"י, "כיצד שואלין (באורים ותומים) עומד הכהן כו'", וכי "אין נשאלין בהן להדיט אלא או למלך או לבית דין או למי שצורך הציבור בו" – מוסיף שיש עוד אופן של שאלה: "אפוד בד . . היו חוגרים אותו בני הנביאים ומי שהוא ראוי שתשרה עליו רוח הקודש להודיע כי הגיע . . למעלת כהן גדול שמדבר על פי האפוד והחושן ברוח הקודש" – דמכיון ש"אין נשאלין בהן (באורים ותומים באפוד וחושן) להדיט", לכן היו צריכים בני הנביאים לחגור אפוד בד, "להודיע" שהגיעו "למעלת כהן גדול שמדבר . . ברוח הקודש", וכא"ר מבני יכול לשאול אצלם בכל הענינים ואפילו צרכי יחיד.

ועפ"י מובן הטעם שלא הביא הרמב"ם מזה שדוד ה' חגור אפוד בד – כי חגירת "אפוד בד" של דוד היתה בקשר להעלאת הארון¹ ולא בשייכות לענין הנבואה ("להודיע כי הגיע זה ל' מעלת כהן גדול שמדבר . . ברוח הקודש" כדי שיוכלו לשאול אצלו) – אלא מביא הראי' משמואל הנביא, שאליו הלך שאול כשאבדה לו אבדה להודיע לו מקומה, שאין זה שייך לאורים ותומים כי אם לנביאי.

ג. אלא שעדיין אינו מובן:

הלכה זו ע"ד "בני הנביאים" ומי ש' הוא ראוי שתשרה עליו רוח הקודש – שייכת לכאורה להלכות יסודי התורה²,

(17) בפ"י הי"א יב.

(18) ראה פ"י רבינו ישעי' ש"ב שם. פירוש (המיוחס ל)רש"י דהיא שם.

(19) וכמודגש בלשון הרמב"ם שכתב, שמואל הנביא, אף שהכתוב בשמואל א – בו נאמר, נער חגור אפוד בד", לא נאמר "הנביא" אלא שמואל משרת את פני ה'. וראה רד"ק ורלב"ג שם.

(20) בפ"ז ואילך.

ד. ביאור הענין:

באופנה של תשובת האו"ת איתא ב'גמ'²²: ר"י אומר בולטות (האותיות בולטות, כגון עיין משמעון למ"ד מלוי ה"י מיהודה – לומר עלה, וכל אחת אינה זזה ממקומה אלא בולטת במקומה והוא (הכהן) מצרפין²³), ר"ל אומר מצטרפות (שמאליהן הן מצטרפות), ומקשה בגמ' "כל כהן שאינו מדבר ברוח הקודש ושכינה שורה עליו אין שואלין בו שהרי שאל צדוק ועלתה לו ואביתר ולא עלתה לו", ומתיר בגמ' "סיוע הוא מסייע בה' דייחיו". ופרש"י "כהן בהדי אורים ותו"מים הלכך אם כהן כשר ה' וראוי לשרות שכינה עליו האותיות בולטות או מצטרפות על ידו כשנשאלין בו ואם לאו לא בולטות ולא מצטרפות". הרי דס"ל לרש"י שהאותיות עצמן היו בולטות או מצטרפות אם ה' כהן כשר.

אמנם הרמב"ם²⁴ כתב "רוה"ק לובש את הכהן ומביט בחושן ורואה בו ב' מראה הנבואה עלה או לא תעלה באות' יות שבולטות מן החושן כנגד פניו", והיינו דס"ל שהאותיות לא היו בולטות כפשוטן אלא במראה הנבואה²⁵ (ולשיטה

זו תירוצ' הגמרא הוא כפשוטו, שאם אין הכהן כשר אינו רואה דבר במראה ה' נבואה).

ומזה מובן, דלשיטת רש"י תשובת ה' או"ת שייכת לגוף האו"ת עצמם, שהאות' יות עצמן בולטות או מצטרפות. משא"כ לדעת הרמב"ם התשובה דאו"ת אינה ענין השייך לגוף האותיות דהחושן, אלא הוי רק דבר המסייע, המעורר את גילוי הנבואה של הכה"ג.

ולפ"ז נראה, דלרמב"ם השאלה וה' תשובה באו"ת של כה"ג אינו פרט מעניני כהונה שבו אלא גדר ומעלה בפני עצמו, שיש לכה"ג עוד ענין, שהוא רוה"ק ו' נבואה שבו.

אבל מזה שכתב הרמב"ם לפני²⁶ "עשו בבית שני אורים ותומים כדי ל' השלים שמונה בגדים"²⁷ ואע"פ שלא היו נשאלין בהן, מוכח דס"ל שהאו"ת הוי חלק מבגדי כהונה גופא²⁸ (ולא כדעת

דבולטות... ניכר לעיני כהן או רק במראה ה' נבואה. ובאמת זה תליא בהך מחלוקת דיומא שם (עג, א) ר"י ורבנן, אם צריך לומר כה אמר ה' או לא, ר"ל אם האמירה ה' גיב נבואה או ה' אומר רק מה שהוא רואה. ה"י. (26)

(27) וכ"ה בתוד"ה ואורים – יומא כא, ב. רשב"ם ב"ב קלג, ב ד"ה לגזבר. וראה ראב"ע פרשתנו כח, ו. וראה הערה הבאה.

(28) בכמה מפרשים (באר שבע סוטה מח, א. מרכבת המשנה לרמב"ם הל' ביהב"ח שם. הכתב והקבלה פרשתנו כח, ל. ועוד) כתבו שלדעת הרמב"ם אבני החושן גופא הם האו"ת* (כשיטת

המפורש שבהחושן, ולא מצד מראה הנבואה דהכה"ג. ולפ"ז גם בזה קאי הראב"ד בשיטת רש"י. או למד כן מגוף דברי הראב"ד דהאו"ת ורוה"ק שני דברים הם. ואכ"מ.

(*) בכס"מ להל' ביהב"ח שם: ורבינו קורא פה אורים ותומים לחשן בדרך השאלה (ועד"ז הוא

(22) יומא עג, ב.

(23) פרש"י שם.

(24) פ"י ה"א.

(25) ראה צפ"ע השלמה לב, ד (נעקט בצפ"ע) על ס' עבודה המלוטת להל' כלי המקדש כאו). וראה צפ"ע שם: פליגי רבינו והר"א ז"ל אם הק

(*) ולכאורה כוונתו, שכן צ"ל ע"פ השגות הראב"ד בהל' ביהב"ח שם רפ"ד (הובא בצפ"ע) לפניו שם, ואולי פירש כן דברי הראב"ד כיון ד' לשיטתו' (לפי הכס"מ) האו"ת הוא שם המפורש כשיטת רש"י (כדלקמן הערה 29). וא"כ משמע דהך דהיו האותיות בולטות או מצטרפות הוא מחמת שם

הכהונה ובגדי כהונה כפי שהוא בכה"ג כשמלוכש בשמונה בגדים, שאין זה ענין של נבואה כ"א שירות ועבודה דכהונה.

ועכצ"ל שלשיטת הרמב"ם יש בגדר כהן גדול (ובגדי כהונה שלו) – שני

האומרים²⁹ דהאור' אינם מבגדי כהונה אלא דהוי שם המפורש או שמות הקודש שמניחין בתוך החושן והאפוד וגם בל' עדי השמות אינו חסר בבגדי כהונה³⁰, וא"כ נמצא שהאור' הם חלק ופרט מענין הכהונה ובגדי כהונה³¹ (היינו – שלימות

ע"ד כמה עבודות בביהמ"ק שצריכים מקום מיוחד לעבודתם, כולל לפני הכפורת, הזאה בין הנדנים וכו', וכיו"ב. משא"כ לדעת רש"י ועוד שהוא, שם המפורש, ונמצא דהוי ענין בפ"ע לא משירות דכהונה, מפרש, "כלפי השכינה" – "כלפי אור' ושם המפורש שבתוך החושן", לא כלפי מקום מסויים בביהמ"ק (וראה חזא"ג מהרש"א סוטה מת, ב ד"ה משחרב, דאור' שייכי גם בלא מקדש). ולהעיר מצפ"ע מהד"ס, ג (נעתק בצפ"ע המלוטק סוף הל' כלי המקדש) דגם בארון ה' שם המפורש. ע"ש. וראה לקו"ש ח"א שם ע' 137 בהערה. ועצ"ע.

הכרובים אשר על ארון העדות גו". וראה עקרים (מ"ג פ"א) דסבת הנבואה בישראל באה מצד הארון (והלוחות) ולכן בבית שני אף שהיו כו"כ ראויין לנבואה לא היתה שם נבואה לפי שלא ה' שם ארון (ע"ש). ובארוכה בס' עבודת הקודש ח"ד פכ"ד.

אבל: א) ברמב"ם הל' יסוהית פ"ז לא נזכר הד' כתוב, ונועדתי גו" ששי"ד לכללות ענין הנבואה, ואדרבה, מפיהמ"ש הרמב"ם (סנהדרין פ' חלק היסוד השביעי. ועד"ז במו"נ (ח"ב ספמ"ה) משמע שונועדתי לך גו' מעל הכפורת מבין שני הכרובים שי"ד להיתרון דנבואת משה דזקא (ומ"ש במו"נ ח"ג פמ"ה נוגע בעיקר להכרובים. ע"ש. ואינו שי"ד לכאורה לנדו"ד. ב) ברמב"ם הל' כלי המקדש שם היי"ד מפורש שהטעם שלא שאלו להאור', מפני שלא היתה שם רוח הקודש וכל כהן שאינו מדבר ברוח הקודש ואין שכינה שורה עליו אין נשאלין בו, ולא לפי שלא ה' ארון. וראה גם רמב"ם הל' ביה"ב פ"ד ה"א [ודוקא לומר שזוהי כוונת הרמב"ם בהל' ביה"ב שם, ואף אורים ותומים שהיו בבית שני לא היו משיבין כו" ש' בהמשך לגניית הארון. ובפרט לפמשנ"ת בלקו"ש חכ"א ע' 159 ואילך. וראה שם ע' 161. ג) הרמב"ם בספרו דהלכה לא חוזיר שבטלה נבואה, ואדרבה, לדעתו מפורש ש' היתה נבואה לאח"כ, כנ"ל הערה 16. ושי"ע.

רה"ג ורש"ג ורנ"ג – באוצר הגאונים ברכות ד, א ועוד). אבל מפשטות לשון הרמב"ם כאן ובהל' ביה"ב פ"ד ה"א משמע שהוא עש"י בפ"ע ולא גוף אבני החושן. וראה צפ"ע מהד"ס, ד – נעתק ב' צפ"ע המלוטק להל' ביה"ב שם – שהוא, מה ש' נכתב שם האבות בהחושן. . . וכן שבט' כו", ע"ש. ודברי הרמב"ם בפיהמ"ש (סוטה פ"ט מ"ב): ושמי' נחש חופר אבנים וכו' פתחו אורים ותומים – אפשר ליישב גם לפי הצפ"ע הנ"ל. ואכ"מ.

29) פרש"י פרשתנו כה, ל. רמב"ן שם. ראב"ד בהשגות להל' ביה"ב פ"ד ה"א (לפי הכס"מ שם). ריטב"א יומא עג, ב. וראה לקו"ש ח"א ע' 136 ואילך ובהערות – "לשיטת" דהרמב"ם ורש"י בזה.

30) וראה רמב"ן עה"ת (שבהערה שלפנ"ז) שמשמע קצת דהאפוד בד' שהי' שמואל ודוד חגורים בו היו גם שם הקדושים. והוא חידוש גדול! ואולי יש לשלול משמעות זו. ואכ"מ.

31) וי"ל שלכן מפרש הרמב"ם (הל' כלי המקדש פ"י ה"א) שמי"ש בגמ' (יומא עג, א) "פניו (של כה"ג) כלפי שכינה" היינו, "לפני הארון", ולא כפרש"י (יומא שם), "כלפי אור' ושם המפורש ש' בתוך החושן" (הובא בכס"מ לרמב"ם שם), כי לדעת הרמב"ם ה"ז (גם) חלק ופרט מעבודת הכהונה שבביהמ"ק, ולכן מפרש, "ופניו לפני הארון". והוא

בבאר שבע סוטה שם. ואינו ברור אם כוונתו כמפרשים הנ"ל דהחושן גופא הוא האור', או שגם להרמב"ם י"ל דהאור' הוא שם המפורש, אלא שפה קורא אורים ותומים לחשן בדרך השאלה. ואכ"מ.

** בצפ"ע השלמה (לב, ד) דתו"ט ורשב"ם (שבהערה שלפנ"ז). מפרשים דאור' ה' עצם החושן אך באמת אינו כן.

*) בפשטות י"ל דס"ל להרמב"ם שהפירוש לפני הארון' פשוט יותר בלשון, "כלפי שכינה" ש' בגמ'. ועוד, בפסוק (תרומה כה, כב) מפורש, ונו"ד עתה לך שם ודברתי אתך מעל הכפורת מבין שני

(כלשונו לפני³⁵²) „מעלת כהן גדול שמ־דבר ברוח הקודש³⁶ – לבאר, שהדיבור ברוח הקודש אינו ענין צדדי (ענין נוסף) בכה־ג, אלא שזה נוגע לגדר הכהונה שבו (כנ״ל), ובמילא לבגדי כהונה – „מדבר על פי האפוד והחושן ברוח ה־קודשׁ: ומזה מסתעף שגם בכל נביא (ומי שראוי שתשרה עליו רוח הקודש) שהוא ג״כ כעין גדר דכהן גדול, יש בו דין לבישת אפוד, אלא שאינו אפוד של כהן גדול רק אפוד בד״כ.

ו. והנה ע״פ הנ״ל שחגירת אפוד בבני הנביאים היא מעין לבישת האפוד של הכה־ג, שהיא גדר בכהונה – יש לבאר הטעם שבני הנביאים היו חוגרין אפוד בד דוקא. דיש לומר, שאין זה רק כדי להודיע שאין הם כהנים גדולים, אלא (גם) למעליותא, מפני שאפוד בד שלהם קשור עם בגדי בד שלובש הכה־ג ביום הכיפורים דוקא.

והביאור בזה:

אע״פ שבספר היד לכאורה לא נחית הרמב״ם לחלק בין נבואה לרוח הקודש – וכותב שתי הלשונות הן בנוגע לכהן גדול והן גבי נבואה: באורים ותומים³⁷

ענינים: א) השירות והעבודה דכהונה גדולה, ב) מעלתו של כהן גדול בדרגת נבואה ורוה־ק³², שגם פרט זה (השני), מעלת הכה־ג בתור נביא, הוא חלק מג־דר כהונה גדולה ושייך לבגדי כהונה³³. וזהו תוכן שני הענינים שמצינו ב־אוי״ת: א) אחד מבגדי כהונה, ב) השאלה בהם, ענין דנבואה (דהכה־ג).

ה. ובהו מוכן מה שממשיך הרמב״ם בהלכה בפ״ע ע״ד לבישת אפוד בד של בני הנביאים – „זה שאתה מוצא בדברי הנביאים שהכהנים היו חוגרין אפוד בד לא היו כהנים גדולים כו׳, אלא אפוד זה היו חוגרים אותו בני הנביאים ומי שהוא ראוי שתשרה עליו רוה־ק להודיע כי הגיע זה למעלת כה־ג שמדבר על פי האפוד והחושן ברוח הקודשׁ” –

שי״ל כוונתו בזה: לאחר שביאר לפני״ז, שענין הדיבור ע״פ רוח הקודש דאוי״ת ה״ז גדר בכהן גדול ובגדי כהונה – ממשיך לבאר, שמעין זה הוא גם בבני הנביאים, שגם הם הגיעו למעלה זו ש־יכולים לדבר „ברוח הקודשׁ”,

שאינו ענינו של נביא רק להודיע דברי עתידות כו׳ וכיו״ב לתועלת בני״, אלא ככהן גדול שענינו משרת לה³⁴,

ולכן יש גם אצלם בגד הדומה ל־אפוד של הכה־ג.

וי״ל שלכן מדייק הרמב״ם ומאריך „מעלת כהן גדול שמדבר על פי האפוד והחושן ברוח הקודשׁ” – ולא כ׳ בקיצור

(35) בהלכה י״ד (מיומא עג, ב).

(36) ובירושלמי „מלמד שהיו כולם ראויין להיות כהנים גדולים” (ואינו מזכיר רוה־ק), ולכאורה כי בירושלמי קאי רק בפ״י הכתוב (דש״א כב) „ויפגע (הוא) בכהנים וגו׳ (נושא אפוד בד), ומפרש דכל הכהנים ראויין להיות כהנים גדולים. אבל ברמב״ם נראה שאינו מפרש כן בירושלמי.

(37) כלומר: אף שעיקר הטעם דלבישת אפוד בד הוא (כמפורש ברמב״ם) „להודיע . . שמדבר . . ברוה־ק” (וכנ״ל ס״ב הנפק״מ להלכה) – מ״מ, זה שהודעה זו היא ע״י לבישת אפוד בד דוקא, הוא לפי שיש בו גם מעין גדר של כהונה (ולכן הביאו הרמב״ם בהל׳ כלהמיק ולא בהל׳ יסוהית).

(37*) בהי״א.

(32) להעיר מזה״ב קמח, סע״א.

(33) להעיר מהשק״ט אם בגדי כהונה הם צורך עבודה או לצורך כהן – ראה בית האוצר מערכת ב־ג כלל י״ד. ועוד.

(34) ראה רד״ק ורלב״ג ש״א ב, יח.

בהל' יסודי התורה שם³⁸, שדרושים כ"כ תנאים והכנות – „אין הנבואה חלה אלא על חכם גדול בחכמה גבור במדותיו ולא יהא יצרו מתגבר עליו בדבר בעור-לם . . בעל דעה רחבה נכונה עד מאד . . שלם בגופו . . מתקדש והולך ופורש מדרכי כלל העם . . ומזרו עצמו ומלמד נפשו שלא תהי' לו מחשבה כלל באחד מדברים בטלים . . דעתו פנוי' תמיד ל-מעלה . . להבין באותן הצורות הקדו-שות הטהורות כו" (כמו שמאריך שם) – שאין תנאים אלו במינוי כהן גדול; ומצינו רק ש„כהן גדול צריך שיהי' גדול מכל אחיו הכהנים בנוי בכח ב-עושר בחכמה ובמראה"⁴² – שאין זה בערך כלל להתנאים הנדרשים מאדם ש-רוצה להגיע לדרגת הנבואה (שזהו⁴³ ענין „בני הנביאים” – שמתנהגים בכל תנאים אלו ומבקשין להתנבא)⁴⁴.

ויש לומר, שזהו גם הטעם שהיו בני הנביאים חוגגים אפוד בד דוקא – לרמז על מעלתם לגבי כה"ג „שמדבר על פי האפוד והחושן ברוח הקודש”. כי החושן והאפוד הרי הם משמונה בגדים, בגדי זהב; אמנם „(אפוד) בד” הרי הוא ע"ד „בגדי בד” של כה"ג, בגדי לבן, שהי' לובש בכניסתו לקדש הקדשים ביום הכפורים⁴⁵.

(42) הל' כלי המקדש ריש פ"ה.

(43) ראה רמב"ם הל' יסודי התורה שם ה"ה.

(44) ראה אברבנאל פרשתנו (בביאור שאלה הח'. ע"ש) שמבאר הטעם לאר"ת, שהוא „לקלות מדריגת רוח"ק בהיקש של מדריגות הנבואה, ולכן היתה נבואה צריכה זמן והכנה ראוי' אלי'. אמנם האורים והתומים, הכהן המוכן, הי' מספיק לו התבוננות והכנה-מה להשגת תשובתם, מה שלא הי' כן בנבואה. ולהעיר מטושה מה, ב ובעיון יעקב לע"י שם.

(45) הל' כלי המקדש פ"ח ה"ג. הל' עבודת

יהכ"פ רפ"ב.

„רוח הקודש לובש את הכהן . . ורואה . . במראה הנבואה”, ולעיל בהל' יסודי התורה³⁸, „אין הנבואה חלה אלא כו' מיד רוח הקודש שורה עליו” –

מ"מ, מצינו במורה נבוכים³⁹ אריכות הביאור בדרגות שונות של נבואה, כולל החילוק בין „רוח הקודש” ל„נבואה”. ו-מבאר שם, שדרגת כהן גדול הנשאל באורים ותומים נכלל ב„מדרגה הב” שבכללות נקרא „רוח הקודש”, ומדרגה זו של נבואה היא „בעת היקיצה והש-תמש החושים על מנהגיהם”⁴⁰. אבל בהג-דרת הנביאים כתב הרמב"ם לעיל בהל-כות יסודי התורה⁴¹, „הנביאים מעלות מעלות הן . . . וכנ"ל אין רואין מראה ה-נבואה אלא בחלום בחזיון לילה . . וכנ"ל כשמתנבאים אבריהן מזדעזעין וכח הגוף כשל ועשתונותיהם מתטרפות כו"'. הרי שגדר „נביאים” כפי שמתבאר בספר היד כולל רק נביאים ממש (ולא מי שמדבר רק ברוח הקודש, שזהו גם „בעת היקיצה והשתמש החושים על מנהגיהם”).

ומזה מוכן, שאף שהרמב"ם כותב ש-בני הנביאים לובשים אפוד בד „להודיע כי הגיע זה למעלת כהן גדול שמדבר . . ברוח הקודש” – כוונתו רק בכללות (ע"י מ"ש בהל' יסוה"ת גבי נביאים „רוח הקודש שורה עליו”), אבל בפרטיות הרי הם למעלה ממעלת כהן גדול המדבר ברוח הקודש.

ולכאורה חידוש גדול הוא, אבל לכ-אורה בלאה"כ מוכרח לומר כן, שהרי בנוגע לנביאים, מבאר הרמב"ם בארוכה

(38) פ"ז ה"א.

(39) ח"ב פמ"ה.

(40) וראה גם רמב"ן פרשתנו שם. בחיי ברכה

לג, ח.

(41) פ"ז ה"ב.

לשלימות חלות הנבואה (וגם אז כשהי' בעצבות נפסקה) (לשעה). ולהעיר ממאמר רז"ל⁴⁹: כל ל"ח שנה כו'. ואכ"מ.

ז. והנה ע"פ המבואר לעיל (ס"ב), שלבישת אפוד בד על ידי בני הנביאים יש בה גדר של הלכה – יש לעיין מהו הדיון לעתיד לבא, שאז יקויים היעוד⁵⁰ „אשפוך את רוחי על כל בשר ונבאו בניכם ובנותיכם” – דלכאורה ע"פ הנ"ל יצטרכו הכל לחגור „אפוד בד” כ„בני הנביאים”.

ולכאורה יש לומר דמכיון שיעוד זה יתקיים אצל כל ישראל, שוב אין צורך „להודיע” כי הגיע זה למעלת כהן גדול – אבל עדיין יש מקום לשקו"ט, כי בפשטות, גם לעתיד לבא תהיינה כמה מעלות בענין הנבואה, ובלשון הרמב"ם⁵¹ „הנביאים מעלות מעלות הן . . . נביא גדול מנביא” [ע"ד המפורש בקראי⁵² שגם לעתיד לבא יהיו חילוקים בין „קטנים” ל„גדולים”] ובמילא יש לומר, שגם אז יצטרכו לשאול מנביאי⁵³ גדול יותר, ויש מקום לחגירת אפוד בד.

ויהי רצון שעל ידי העסק בלימוד ההלכות הקשורות עם בגדי כהונה עד „אפוד בד” ד„בני הנביאים” – יראה

[ולהעיר מדברי הרמב"ם בסוף הל' שמיטה ויובל, „ולא שבט לוי בלבד אלא כל איש ואיש מכל באי העולם אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להבדל לעמוד לפני ה' לשרתו ולעובדו לדעה את ה' . . . ופרק מעל צווארו עול ה' חשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם הרי זה נתקדש קדש קדשים” – היינו שמגיע לא רק למעלת שבט לוי או מעלת הכהנים, אלא גם למעלת כהונה גדולה (שזהו התואר „קדש קדשים” – הנאמר בכה"ג דוקא, „ויבדל אהרן להק' דישו קדש קדשים”⁴⁶), ובוזה גופא – מעלת כה"ג בשייכות ל„קדש קדשים”, שזוהי מעלתו ביום הכפורים בכניסתו לקודש בבגדי לבן]⁴⁷.

אבל – מכו"כ סיפורי חלות נבואה בפועל אשר בספרי הנביאים (ובדרז"ל שעליהם), מובן – שלא היו אז במצב שמתארו הרמב"ם דלעיל (חכם גדול כו' שלם בגופו כו' שלא תהי' לו מחשבה כלל כו' תמיד למעלה כו') – וע"כ צ"ל (אף שדוחק קצת)⁴⁸, שכוונת הרמב"ם

(46) דה"א כג, יג.

(47) ע"פ כהנ"ל יש לתרץ הקושיא (בפנימיות הענינים עכ"פ) בזה דאין ממנין שני כה"ג כאחת, שאתא הטעם ע"ז (ירושלמי יומא פ"א ה"א. וראה בבלי יומא יב, סע"ב) מפני איבה. ועפ"ז, מכיון שבני הנביאים חוגרים אפוד בד להודיע שהגיע למעלת כה"ג – הרי גם בפה"ה כהנים חוגרים אפוד בד יש בזה משום טרף (עכ"פ) איבה?

כי חשש איבה שייך רק בדרגת כה"ג, שאין אצלו כל התנאים הדרושים לנביאים, משא"כ בנייאים שהגיעו לזה על ידי הכנה רבה ועבודה גדולה וכו', לא שייך אצלם אפילו טרף איבה (בדוגמת ימות המשיח שלא תהי' קנאה ותחרות – ראה רמב"ם סוף הל' מלכים).

(48) בעקרים שם, שע"י הנביא תמצא הנבואה על הבלתי ראוי או בלתי מוכן מצד הארון והלוחות

באומה. עיי"ש (וראה גם דרשות הר"ן דרוש הח'). אבל ברמב"ם לא נזכר כלל שהנבואה תלוי' בארון, כבשורה"ג להערה 31.

(49) תענית ל, סע"ב. ירושלמי שם (פ"ג הד'). ועוד – הובא בפרש"י דברים ב, טז. וראה מר"נ ח"ב פל"ו.

(50) יואל ג, א.

(51) הל' יסוהתי פ"ז ה"ב.

(52) ירמ' לא, לג.

(53) ולהעיר דלהרמב"ם במו"נ (ח"ב ספ"ב)

הא דאשפוך את רוחי גו' ונבאו בניכם גו' – אינה נבואה ממש. אבל לא כ"כ בסהמ"צ בסוף השרשים.

כהן בציון, ונזכה בקרוב לקיום היעוד
 „אשפוך את רוחי על כל בשר ונבאו
 בניכם ובנותיכם“, „כי מלאה הארץ דעה

את ה' כמים לים מכסים“⁵⁴.

(משיחת מ"ו תמוז תשמ"ז)

(54) ישעי' יא, ט.

תצוה ב

כתוב הוא „מקרא קצר“, הרי בנדוד¹) כיון שבפסוק הקודם מפורש „אשר אועד גו' לדבר אליך“, אין צורך לחזור על זה עוד הפעם בכתוב הסמוך².

וגם תוכן הפירוש דחוק, כי קשה לוֹ מר שאין הכתוב צריך לפרט שה„ונועד־תי“ של הקב"ה הוא בשביל „דיבור“, מפני שכן הוא מנהגו של מלך בשר ודם, ש„קובע מקום מועד לדבר עם עבדיו שם“ — שהרי אדרבא רגיל בחז"ל ש־מפרשים בנוגע להקב"ה „מה מלך ב"ד“ או כו"ב.

בגור ארי³ כתב, שהטעם שמביא רש"י המשל, הוא „מפני שקשה למה כתב סתם ונועדתי שמה לבני ישראל ולא כתב ונועדתי לדבר שמה אליך, ועוד הרי כבר כתיב אשר אועד לכם שמה“, וע"ז „תירץ כמלך הקובע מקום וכו' כלומר שלא בא הכתוב לומר רק כי מקום זה יהי מקום קבוע לדבר עמהם כמלך הקובע מקום לעבדים לדבר עמהם לכך כתב עוד ונועדתי לבני ישראל כלומר שזה המקום הוא מקום הקבוע לדבר אתם ולא הוצרך לפרש ג"כ למה הוא מתוועד אתם שכבר הזכיר זה . . ולא בא הכתוב הזה רק לומר שזה המקום הועד בקביעות שדבר זה לא הזכיר ה־כתוב שיהי שם הדיבור בקביעות“.

ודבריו צ"ע, שהרי זה ש„מקום זה יהי מקום קבוע לדבר עמהם“ כבר מפורש בכתוב (ופרש"י) שלפנ"ז (שם אקבענו לבא) וכן לעיל בפ' תרומה („אותו מקום אקבע . . לדבר אליך“), כנ"ל.

א. „ונועדתי שמה לבני ישראל“, ופרש"י „ונועדתי שמה — אתוועד עמם בדיבור, כמלך הקובע מקום מועד לדבר עם עבדיו שם“.

ויש להבין: תוכן ענין זה כבר נאמר בפסוק שלפניו, „אשר אועד לכם שמה לדבר אליך שם“, ופרש"י „כשאקבע מועד לדבר אליך, שם אקבענו לבא“, ועד"ז נאמר לעיל בפ' תרומה: „ונועדתי לך שם ודברתי אתך גו'“ ופרש"י „כש־אקבע מועד לך לדבר עמך, אותו מקום אקבע למועד שאבא שם לדבר אליך“ — ומהי כוונת רש"י במשל נוסף זה ד„מלך הקובע מקום מועד לדבר עם עבדיו שם“ וכן למה מביאו רק כאן בפסוק „ונועדתי שמה לבני ישראל“?

הרא"ם מפרש, דקשה לי לרש"י מדוע לא נזכר כאן (אחרי „ונועדתי שמה“) ענין של „דיבור“ (כמו בפ' תרומה וכן כאן בפסוק הקודם, שמפורש „ודבר־תי אתך“, לדבר אליך) — לכן „הוצרך לפרש אתוועד עמהם בדיבור שפירושו כאילו אמר ונועדתי שמה ודברתי“, ו־„מפני שקשה . . לומר שהוא מקרא קצר וחסר ממנו הדיבור הוכרח לפרש כמלך הקובע כו' שפירושו שמפני שמנהג ה־מלך לקבוע מקום לדיבור אמר ונועדתי במקום ודברתי“.

ולכאורה זהו פירוש דחוק, כי (נוסף לזה שמצינו פעמים רבות בפרש"י שה־

(1) פרשתנו כט, מג.

(2) כט, מב.

(3) כה, כב.

(4) החל מפרש"י בראשית א, א ד"ה בראשית